

tydligt svagare huggen dekoration. Fot har »friskat upp» och fördjupat dessa linjer endast i den mån han haft bruk för dem.»

Av de konturlinjer, som Almgren trott sig urskilja, måste de flesta bestämt avvisas. Så de nedersta båglinjerna under övre korsarmen, likaså fortsättningen genom korsarmens ytterhörn av ornamentets nedersta båglinjer samt de streck som skulle gå genom de ögonliknande ovalerna. Det enda som har någon sannolikhet är de översta båglinjerna, som gå in i skriftbandets bredaste parti. Men det är fråga om mycket breda och grunda fördjupningar, som säkerligen icke äro huggna. Om en äldre huggning funnits på andra ställen, skulle den med absolut säkerhet ha bevarats och kunnat konstateras. Detta är ett avgörande skäl mot Almgren.

Ur protokollet vid en undersökning, utförd tillsammans med docent S. B. F. Jansson och d:r Erik Ygberg den 22 sept. 1945, må anföras: »Bertil Almgrens teori om en äldre ristning under Fots prövades, men med negativt resultat. Ytan är ganska full av grunda fördjupningar, som dels äro naturliga, dels kunna vara spår av den släthuggning av ojämna partier, som sannolikt har skett före ristningen. Av detaljer är följande att märka:

1. 'Av dessa linjer gå två genom övre korsarmens ytterhörn såsom fortsättning på de båda cirkelbågarna i bandflätningen' (Almgren s. 157). Kunde icke iakttagas.
2. 'Vidare iakttogos konturerna till en bågformig slinga, som därifrån sträcker sig ned mot korsets mitt.' Kunde icke iakttagas.
3. 'och likaledes tvenne båglinjer, som högre upp nå in i skriftbandets bredaste parti'. Här finnas verkligen fördjupningar, som emellertid äro mycket breda. Om detta är rester av en äldre ristning, borde liknande grunda fördjupningar kunna iakttagas på flera ställen omkring de av Fot »uppfiskade» och fördjupade linjerna. Så är emellertid icke fallet. De fördjupningar, som kunna spåras, bilda icke något sammanhängande symmetriskt ornament. Delvis består det av fördjupningar, som ha uppstått vid ristningen, i det att små stycken ha fallit bort, då linjerna kommit alltför nära varandra.
4. 'Likaså iaktogs åtminstone det vänstra av de streck, som angivits gå genom de stora ögonliknande ovalerna.' Det högra är absolut obefintligt; här har stenytan fullkomligt normal form. På vänstra sidan är ytan visserligen något nedsänkt, men att detta skulle vara rest av huggning, förefaller otroligt.»

Ofrånkomligt är, att runinskriften och de båda rytARBilderna uppfattas som en enhet. Det förefaller fortfarande riktigt, som Lis Jacobsen en gång har sagt, att »man efter Kompositionen maa se bort fra den Mulighed, at Indskriften er komponeret omkring to Rytterfigurer fra ældre Tid». Almgren har själv framhållit, hur mäterligt inpassningen av runorna har skett, om ramen är äldre. En realistisk framställning var alldeles främmande för Fots starkt stilerade konst. Då han skulle återge Tord till häst, hade han ingen annan utväg än att ansluta sig till stiltraditionen. Bilder, som han har kunnat ta till mönster, ha säkerligen icke saknats. Vi kunna kanske närmast tänka på små metallpjäser sådana som Veggarslev-hästen eller de små silverhästarna från Birka (*Birka: I. Die Gräber, Tafeln*, 1940, Taf. 92: 7 och 11).

679. Skoklosters kyrka.

Pl. 39.

Litteratur: L 59, D 1: 36. J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 234 d, 239; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 406; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); R. Dybeck i Runa 1843, s. 58; J. A. Kjellman-Göranzon, Sko socken (1860), s. 9.

Äldre avbildningar: Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 239, osignerad, renritad teckning (sannolikt avsedd som förlaga för ett träsnitt, som aldrig blivit utfört); Liljegren, Fullständig Bautil (ATA), n:r 59, osignerad teckning (icke kopia av teckningen i Peringskiölds Monumenta); Dybeck a. a.; teckning av A. Wætter (ATA); v. Friesen foto (UUB).

Runstenen står rest på kyrkogården, 10 m. N om kyrkan, med ristningsytan vänd mot N.

I Peringskiölds *Monumenta* ingår en beskrivning av Skoklosters kyrka, skriven med Peringskiölds hand och daterad »d. 4. 5. 6. 7. Sept. 1707». Här meddelas följande: »Vti norra sidan af kyrkiogårdsmuren innantil, finnes en afslagen Runesteen, emot hwilken jämväl en ask warit vpwäxter, hwars stubbe 4 karlar på en hel dag den 5 Sept. allenast hindte til emot halfdelen borthuggna, innan Runeskripten aftagas kunde.» En osignerad teckning av stenen finnes i *Monumenta*, men icke något träsnitt, och den blev därför icke upptagen i *Bautil*. På teckningen finnes trädstubben, som ännu döljer stenens nedre del, avritad, och det kan därför icke vara något

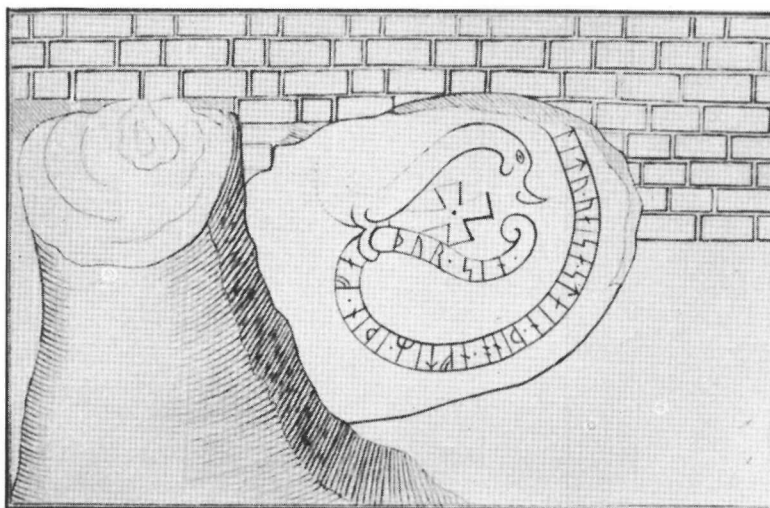

Fig. 114. U 679. Skoklosters kyrka. Efter teckning i Peringskiölds *Monumenta*.

tvivel om att teckningen är utförd av Peringskiöld själv år 1707. — O. Celsius, som besökte Skokloster den 9 juni 1727, fann stenen »i Bogårdsmuren innan till straxt vid stigluckan». Han anmärker, att »ofvan till är ett stort st. afbrutit». — Kyrkoinventarium 1829 (ATA): »Kyrkogården tillräckligt stor och välhågnad med mur af Gråsten. På Norra sidan finnes ett stycke af en Runsten i denna mur.» Ännu på Dybecks tid satt stenen kvar i kyrkogårdsmuren; den berättas, skriver Dybeck, »vara funnen djupt i jorden nedanför det ställe å kyrkogårdsmuren, der han nu är». När stenen har blivit rest på sin nuvarande plats, är okänt.

Blågrå granit. Höjd 1,25 m., bredd 0,96 m. Själva ristningsytan har en gulaktig färgskiftning. Ristningsbrottet är ljust. Stora stycken äro avslagna på v. sidan. Skadorna funnos redan på 1600-talet, av den äldsta avbildningen att döma. F. ö. är ristningen väl bevarad, jämnt huggen och tydlig.

Inskrift:

... þ ... litu · raisa · stain · þino · eftir · ipin · faður · sin ·

... letu ræisa stein þenna æftir Heðin, faður sinn.

»... läto resa denna sten efter Heden, sin fader.»

Till läsningen: Hela inskriftens början är förstörd. Endast rester av några runstavar finnas i den nedåtgående slingan på v. sidan, däribland ett någorlunda tydligt þ. Övre delen av 2 l är borta, men en liten del av bst kan spåras. 3 i är icke stunget, icke heller 17, 25, 35 i. 20 e är däremot tydligt stunget.

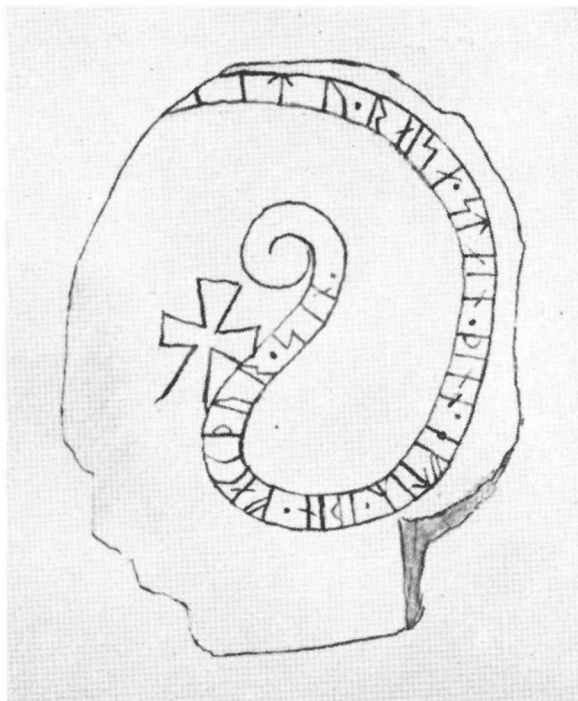

Fig. 115. U 679. Skoklosters kyrka. Efter teckning i Liljegren, Fullständig Bautil.

Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*: 21 är fullständigt bevarad. 20 n. — Teckningen i *Fullständig Bautil*: 19 a, 20 e. — O. Celsius: 20 a. — Dybeck: 20 e.

Mansnamnet *Heðinn* är icke vanligt i runinskrifterna. U 679 är tillsvidare det enda belägget från Uppland. Enstaka finnas från Södermanland (Sö 165), Västmanland (L 996 Anundshögen, Badelunda sn), Medelpad (L 1078 Selångers kyrka), Västergötland (Vg 138), Småland (L 1274 Däningelanda). Strödda belägg finnas även i medeltida källor från Sverige (Lundgren) och Danmark (*GDP*). Vanligare synes namnet ha varit i Norge, särskilt under vikingatiden (Lind).

680. Skoklosters kyrka. Nu i Uppsala.

Pl. 43.

Litteratur: L 60. O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 2, s. 407; *Handlingar i ATA* 1948.

Vid sitt besök i Skokloster den 9 juni 1727 fann O. Celsius ett fragment av en runsten »i Organistens gård. Men nu lofvade han at låta bära det i Kyrkian». Fragmentet har sedan varit försvunnet, men återfanns hösten 1945 vid grävningsarbete på kyrkogården, V om kyrkan. Det tillvaratogs av landsantikvarien Nils Sundquist och fördes till Uppsala för förvaring, i Upplands Fornminnesförenings samlingar.

Röd sandsten. Fragmentets storlek $0,52 \times 0,30$ m. På en sida har stenen en rak ytterkant, som tydligen är tillformad. Ytan är skadad på ungefär halva stycket. Sannolikt ha härigenom ett par runor, som funnos på Celsius' tid, gått förlorade. Endast en slinga med tre runor finnes i behåll. Ristningen är tydlig.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Celsius):

... **alf** ... **[sat]** ...

Till läsningen: 1 a är säkert; så även Celsius. L 60 har felaktigt i.